

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 3, Sayı: 10, Aralık 2017, s. 692-714

Ögr. Gör. Esra GÜR

Finans bankacılık sogortacılık bolumu, egur@bingol.edu.tr

Öğrt. Gör. İlkay YILDIZ

Bingöl Üniversitesi Çağrı Merkezi Hizmetleri Programı ilkayyildiz@bingol.edu.tr

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNDE “VERGİ AHLAKI VE VERGİYE GÖNÜLLÜ UYUM” (MEDYA VE İLETİŞİM İLE MALİYE PROGRAMLARI ÖZELİNDE)

Özet

Vergi mükelleflerinin vergiye karşı tutum ve davranışlarını doğru tespit etmek ve bu konuda gerekli düzenlemeleri gerçekleştirmek, etkin bir vergi sisteminin hayata geçirilmesi için önem arz etmektedir. Vergiye gönüllü uyumu etkileyen faktörler arasında vergi yükü, toplum ve nüfus etkisi, uygulanan yaptırımlar, denetim sıklığı, mali danışmanların etkisi, ahlaki etkiler, geçerli olan vergi kanunlarının karmaşıklığı ve etkin vergi sisteminin varlığı sayılabilir. Vergiye gönüllü uyumu etkileyen önemli faktörlerden biri olan vergi ahlakı, bireylerin vergi sorumluluklarını yerine getirme konusunda içsel bir motivasyon aracı olarak nitelendirilir. Toplumu oluşturan bireylerin ahlaki değerlere bağlılığı artırıldıkça, vergi ahlakı ve bu sayede gönüllü vergi uyumu da artırılmış olacaktır. Bu çalışmanın amacı, 2016-2017 eğitim öğretim yılında, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Medya ve İletişim ile Maliye Programlarında okuyan öğrencilerin vergi ahlakı ve gönüllü vergi uyumu çerçevesinde vergiye karşı tutum ve davranışlarını ortaya koymaktır. Bu amaçla öğrencilerin, verginin toplumsal giderleri karşılama rolü ve verginin ahlaki bakımdan nasıl algılandığı ile ilgili cevapları kapsamında vergi ahlakı ve vergiye gönüllü uyumları belirlenmiştir. Çalışmaya toplam 84 öğrenci katılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Vergi, Vergi Ahlakı, Gönüllü Vergi Uyumu, Bingöl Üniversitesi

BİNGÖL ÜNİVERSİTY SOCIAL SCIENCES VOCATIONAL SCHOOL STUDENTS "TAX ATTITUDES AND BEHAVIORS AS PART OF TAX ETHICS AND VOLUNTARY TAX COMPLIANCE" (IN THE CASE OF STUDENTS OF PUBLIC FINANCE AND MEDIA AND COMMUNICATION PROGRAMS)

Abstract

For implementation of an effective tax system, it is important to correctly identify tax attitudes and behaviors of taxpayers and make regulations in this field. Voluntary compliance is defined as the fulfillment of tax obligations by taxpayers in due time and intentionally and is influenced by many factors. Factors that affect voluntary tax compliance include tax burden, impact of society and population, sanctions imposed, audit frequency, influence of financial advisors, moral effects, complexity of applicable tax laws, and existence of an effective tax system. Tax ethics, which is one of the important factors that affect voluntary compliance, is described as a means of inherent motivation for an individual to fulfill his tax obligations. The greater the commitment of individuals in a society to ethical values is, the greater the tax ethics and voluntary tax compliance will be improved. This study aims to reveal the attitudes and behaviors of students who study in Media and Communication and Public Finance Programs of Vocational School of Social Sciences of Bingöl University in the academic year of 2016-2017 in terms of tax ethics and voluntary tax compliance. To this end, tax ethics and voluntary tax compliance of students were determined based on their answers on the role of tax in meeting social expenses and how tax is perceived in moral terms. A total of 84 students participated in the study. The data were obtained using a questionnaire.

Keywords: Tax, Tax Ethics, Voluntary Tax Compliance, Bingöl University

Giriş

Devletin toplumun ortak ihtiyaçlarını karşılama görevini yerine getirebilmesi için bazı harcamalar yapması gerekir. Bu harcamaların finansmanı çeşitli kaynaklardan sağlanmaktadır. Söz konusu kaynaklardan en önemlisini ise vergiler oluşturur (Işık, 2014: 147). Müdahaleci devlet anlayışının yaygınlaşmasıyla birlikte, devletin yüklenmiş olduğu görevlerin boyut ve niteliklerinde ortaya çıkan değişim devletin gelir ihtiyacının da hızla artmasına neden olmuştur. Bu ihtiyaca ek olarak, vergi gelirlerinin devletin normal gelir kaynakları içindeki büyüklüğü de göz önüne alındığında, vergi ile ilgili konuların önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bütün devletler, devletin gelirinin azalmasından, bireyin adalet duygusunun zedelenmesine kadar pek çok olumsuz etkisi olan vergi uyumsuzluğu ile mücadele edebilmek ve vergi uyumunu artırabilmek için çeşitli çalışmalar yapmaktadır (Tunçer, 2002: 108).

Vergilemede etkinliğe ulaşabilmek için, verginin göz önünde bulundurulması gereken en önemli özelliklerinden bir tanesi, insan unsuruyla etkileşim içinde olan sosyal bir olgu olmasıdır. Vergi sisteminin mali anlamda başarılı olması ve vergi gelirlerini arttırabilmesi için yükümlülerin vergiye uyumlarının yükseltilmesi, başka bir anlatımla, vergiye yaklaşımlarının olumlu olması son derece önemlidir. Çünkü yükümlüler açısından vergiler karşılıksız ve zorunlu bir ödeme şeklinde olduğu için, bir yük olarak algılanmakta ve fedakârlıkta buldukları hissini uyandırmaktadır (İpek, Kaynar, 2009: 117). Vergiye gönüllü uyum konusu, birçok araştırmacı tarafından çözülmesi güç bir bulmaca olarak kabul edilmekle beraber, bu bulmacanın çözümü için vergi ödemede gerekli içsel motivasyon olarak vergi ahlakına işaret edilmektedir (Demir, Tosuner, 2007: 2).

Bu çalışmada, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu’nda Maliye ile Medya ve İletişim Bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin vergi ahlakı, vergiye gönüllü uyumları ve bunların sonucu olarak ortaya çıkan vergiye karşı tutum ve davranışları araştırılmıştır. Çalışmada öncelikle verginin tanımı ve amacı hakkında bilgi verilmiş, vergiye gönüllü uyum, bu uyumu etkileyen faktörler ve vergi ahlakı gibi kavramlar açıklanmıştır. Daha sonra araştırmanın metodolojisi çerçevesinde araştırmanın amacı, evren örnekleme, yöntem ve analizi ele alınmıştır. Son olarak da bulgular ve yorum kısmında çalışmadan elde edilen sonuçlara yer verilmiştir. Bu kısımda elde edilen bulgular analiz edilmiş, analiz sonucunda veriler ışığında önerilerde bulunulmuştur.

Vergi Kavramı

Verginin birçok tanımı yapılmış olmakla birlikte, tam ve eksiksiz bir tanımının yapılması oldukça zordur. Due’ ya göre vergi “kamu hizmetlerinin bedelsiz olarak topluma sunulabilmesi için, devletin kişilerden talep ettiği zorunlu ödemelerdir”. Nadaroğlu vergiyi, “devletin ve devletten aldığı yetkiye dayanarak kamu tüzel kişilerinin kamu harcamalarını karşılamak ya da kamusal görevlerini yerine getirmek amacıyla, hukuki cebir altında, özel karşılık vaadisiz kişilerden alınan para tutarları” şeklinde tanımlamıştır. Erginay’ a göre vergi, “kamu giderlerini karşılamak üzere devletin, tek taraflı olarak vergileme yetkisine dayanarak, kişilerin gelir ve mallarından aldığı ekonomik değerdir”. Kaneti ise vergiyi, “kamusal gereksinimlerin karşılanması için özel kesimden kamu kesimine, hukuksal zor altında, karşılıksız ve kesin olarak yapılan parasal bir aktarım” olarak tanımlamıştır (Şenyüz, Yüce, Gerçek, 2017: 77).

Vergiler, kamusal hizmetlerin gerektirdiği giderler ile kamu borçları dolayısıyla ortaya çıkan yükleri karşılamak amacıyla, egemenlik gücüne göre, karşılıksız olarak, gerçek ve tüzel kişilerden alınan ve cebri niteliğe sahip para şeklindeki ödemelerdir (Akdoğan, 2011:119). Türk Dil Kurumuna göre vergi, “Kamu giderlerini karşılamak amacıyla devletin veya devletin yetkiledirdiği diğer kamu tüzel kişilerinin, hukuki zorunluluk altında, yasayla belirtilen kurallara göre ve karşılıksız olarak gerçek ve tüzel kişilerin gelir ve malları üzerinden nakdi ya da aynî olarak aldıkları pay” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2011). Başka bir tanıma göre, kamu giderlerini karşılamak amacıyla, mali güçlerine göre, yasal dayanakla gerçek ve tüzel kişilere getirilen mali yükümlülükleri içermektedir. Vergi, devletin veya devletten vergilendirme yetki-

sini almış kamu tüzel kişilerinin birey ve kurumlardan, hukuki cebir altında, yasada belirtilen kurallara göre ve karşılıksız olarak aldıkları ekonomik değerlerdir (Öztürk,2016:137-138).Yine başka bir tanımda vergi, devletin ve/veya devletten vergilendirme yetkisi almış diğer kamu kuruluşlarının yüklenmiş oldukları mali ve mali olmayan amaçları ifa etmek üzere gerçek ve tüzel kişilerden; hatta tüzel kişiliği olmayan bazı kurum ve kuruluşlardan egemenlik gücüne dayanarak hukuki cebir altında, karşılıksız ve nakit olarak aldığı iktisadi değerler olarak tanımlanmaktadır (Şen, Sağbaş,2016:1).Vergiye ilişkin tanımlamalarda klasik ve modern maliyecilerin vergi kavramını birbirinden farklı şekillerde tanımladığını görmekteyiz. Klasik maliyenin Kıt’a Avrupası’nda kurucusu ünlü Fransız maliyecisi GastonJéze’ye göre “vergi, belirli bir hizmet karşılığı olmamak ve geri verilmemek üzere kamu harcamalarını karşılamak amacıyla fertlerden cebir yolu ile alınan bir paradır (Nadaroğlu, 1996:215).Modern maliyecilere göre ise “vergi, kişilerden kamu harcamalarını karşılamak veya devletin ekonomik ve sosyal hayata müdahalesini sağlamak üzere, cebri, nihai ve karşılıksız olarak, doğrudan doğruya istenen parasal bir yükümlülüktür”. Modern maliyecilerin verginin tanımına getirdikleri yeniliklerden biri; verginin sadece mali amaçla alınmadığı, gerektiğinde ekonomik ve sosyal hayata müdahalede bulunmak ve ekonomik faaliyetlerin doğal seyrinin yönünü değiştirmek için alındığını ortaya koymaktır. Modern maliyecilerin verginin tanımına getirdikleri yeniliklerden diğeri de mükelleflerden doğrudan doğruya alınmasıdır. Vergi; yükümlülerin gelirleri, servetleri ve harcamaları üzerinden alınır (Türk, 1999.98).Günümüzde verginin mali amaçları yanında mali olmayan siyasal, sosyal, ekonomik hayata müdahale gibi amaçlar için de alınabileceği kabul edildiğinden, vergi tanımına bilim adamları tarafından çeşitli ilaveler yapılmıştır. AbbaLerner’a göre; “Vergilemenin amacı gelir sağlamak değil, yükümlünün elinde daha az para bırakmaktır” (Aktaran: Nadaroğlu, 1998: 216). Bu ifade, vergilemenin mükellefin vergi algısını ifade eder.

Türk vergi mevzuatında verginin tanımına ilk ve tek olarak 1924 Anayasası’nın 84. maddesinde yer verilmiştir. Anılan maddede; “Vergi, devletin umumi masarifine halkın iştiraki demektir. Bu esas mugayir olarak hakiki ve hükmü şahıslar tarafından veya onlar namına rüsum, aşar ve sair tekâlif alınması memnudur” hükmü bulunmaktadır. Yapılan tanıma göre vergi, devletin genel giderleri için halkın pay vermesidir. Ayrıca bu esasa aykırı olarak gerçek veya tüzel kişiler tarafından veya onlar adına resim, aşar ve başka vergiler alınması yasaklanmıştır. 1982 Anayasası’nda verginin tanımı yapılmamakla birlikte, Anayasanın “Vergi Ödevi” başlıklı 73. maddesinde, “Herkes kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır.” hükmü yer almaktadır (Topkan, 2016:5).Yine bir tanıma göre vergi, devlet vergilendirme yetkisine sahip kurumların kamu harcamalarını finanse etmek ve/veya toplumun içinde bulunduğu koşulların gerektirdiği tedbirleri almak için, ödeme gücü olanlardan, bu güçleri ile orantılı olarak aldıkları zorunlu, karşılıksız ve nihai parasal ödemeler şeklinde tanımlanmıştır (Şenyüz, Yüce, Gerçek, 2017:78). Vergi ahlakı ve vergiye gönüllü uyum bakımından vergi tanımı yaparken, özellikle verginin subjektif yönlerinin de dikkate alınması gerekir. Albert Einstein; “Dünyada anlaşılması en güç şey gelir vergisidir”, Benjamin Franklin; “Dünyada yalnızca iki şey kesindir, ölüm ve vergiler” ve John Stossel; “Vergilerin de ölüm gibi kaçınılmaz olduğu söylenir. Fakat en azından ölüm her sene yeniden gelmez” ifadeleri verginin tanımlanması ba-

kımından çok anlamlıdır. Üç ifadeye de konu olan vergi kavramının, vergiyi ödemek zorunda olan mükellefler tarafından nasıl anlaşıldığının, vergi otoriteleri tarafından üzerinde dikkatle durulması gereken bir husus olduğu açıktır (Demir, 2008:4).

Verginin Amacı

Verginin amaçları, tarihsel süreç içerisinde devlet fonksiyonlarının gelişimine paralel bir gelişim izlemiştir. Klasikler devletin ekonomiye müdahalesine karşı oldukları için, verginin tarafsız olmasını ve yalnızca kamu harcamalarını finanse etmek için alınması gerektiğini savunmuşlardır. Ancak 1929 yılında yaşanan ekonomik buhran sonucu devletin ekonomiye müdahale etmesi gerektiği yönünde görüşler artmış, vergilerin kamu giderlerinin finansmanının yanı sıra fiyat istikrarı ve tam istihdam gibi amaçlar için kullanılması düşünülmeye başlanmıştır (Topkan, 2016:6). Buna göre, verginin amaçlarını; verginin mali amaçları ve mali olmayan (ekstra fiskal) amaçları şeklinde sınıflandırmak mümkündür. Verginin mali amacı, kamu hizmetlerini ifa edebilmek için gerekli finansmanı sağlamaktır. Bu amaç, vergileme amaçları arasında tarihsel olarak en eski, en geleneksel ve verginin hiç değişmeyen amacıdır. Günümüzde vergiler yalnızca devlete gelir sağlayan bir mali araç olmaktan çıkmış, bunun yanında mali olmayan amaçların da gerçekleştirilmesinde kullanılan bir araç özelliği kazanmıştır. Verginin mali olmayan amaçları; makroekonomik istikrarsızlıklarla mücadele başta olmak üzere, ekonomik büyüme ve kalkınmanın sağlanması, gelir ve servet dağılımında adaletin sağlanması, kaynak dağılımında etkinliğin sağlanması, bölgesel ve sektörel gelişmişlik farklılıklarının minimize edilmesi gibi çok farklı ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi yelpazeyi içermektedir (Şen, Sağbaşı,2016:16-21).

Vergiye Gönüllü Uyum

Vergi uyumu vergi yasalarının ve vergi idaresinin öngördüğü mükellefiyetlerin doğru zamanda ve tam olarak yerine getirilmesi şeklinde tanımlanabilir. Yabancı literatürde "taxcompliance" ve "taxpayercompliance" olarak yer alan vergi uyumu dilimizde tam karşılığı olmamasına rağmen ülkemizde mükelleflerin vergiye uyumu, vergi yasalarına uyum, vergiye gönüllü uyum şekillerinde kullanılmaktadır (Tunçer, 2005: 218). Vergiye gönüllü uyum kavramı, literatürde "kabul" olarak da isimlendirilmekte ve bu aşamada yükümlülerin vergilere karşı olumlu yaklaşımlar sergiledikleri ve üzerlerine düşen vergileri severek, isteyerek ödedikleri belirtilmektedir (Aktan vd., 2006:102). Yine başka bir tanıma göre gönüllü uyum kavramı, "gerekti vergisel bilgilerin zamanında açıklanması, vergi borçlularının yükümlülüklerini kendiliğinden yapması ve yaptırım olmaksızın vergilerini zamanında ödemeleri" şeklinde tanımlanabilir (Silvani vd., 2000:198). Vergi uyumu genel olarak, vergisel yükümlülüklerin doğru olarak yerine getirilmesi şeklinde tanımlanabilir. Bu durumda vergi uyumunun; vergiye tabi gelirin doğru olarak beyan edilmesi, gelir düzeltmeleri, yapılan harcamalar, vergi muafiyetleri ve vergi kredileri gibi vergiden düşülmesi gereken unsurların doğru olması, vergi beyannamesinin zamanında doldurulması ve vergi yükümlülüğünün doğru olarak hesaplanması şeklinde çeşitli unsurlarının olduğu söylenebilir (Roth vd., 1989:20).

Vergiye Gönüllü Uyumu Etkileyen Faktörler

Vergi uyumu ekonomik, sosyal ve psikolojik yönleri olan karmaşık yapıya sahip bir olgudur. Vergiye gönüllü uyumu etkileyen faktörler çok çeşitlidir ve ülkeden ülkeye farklılıklar gösterir. Ancak bununla beraber mükellefin gelir düzeyi, yürürlükteki vergi oranları, uyumsuzluk halinde uygulanacak olan yaptırımlar, denetim olasılığı, vergi sisteminin karmaşıklığı (taxcomplexity), vergi yasalarındaki boşluklar (taxloophole) toplumdaki vergi bilinci ve mali aflar (taxamnesties) vergiye gönüllü uyumu etkileyen önemli etmenlerdir (Frederico,1978:232).

- Ekonomik Faktörler

Gönüllü vergi uyumunu ekonomik faktörlerin etkileme şiddeti, ülkelerin gelişmişlik düzeyi ile ters orantılıdır. Gelişmiş ekonomilerde kişi başına düşen gelirin, satın alma gücü ve refah seviyesinin yüksek, vergi nispetlerinin gelire oranının düşük olması nedenleriyle vergiye uyum oranı yüksektir. Vergi uyumunu etkileyen ekonomik faktörler; GSMH, kişi başına düşen gelir, satın alma gücü olarak incelenebilir (Biberoğlu, 2006:30).

- Serbest Piyasa Koşulları

Serbest ticaret ve serbest rekabet koşulları içerisinde, mükelleflerin ekonomik varlıklarını sürdürme savaşı önemli bir mücadeledir. Tüketici tercihleri doğrultusunda kaliteli ve düşük fiyatlı üretim, maliyetlerin düşük tutulmasını zorunlu kılar. Maliyetlerini ölçeğine bağlı düşürenlere karşı küçük üreticiler ve ticaretle uğraşanların böyle bir şansı yoktur. Serbest piyasa koşullarının sert mücadelesinde maliyetlerini düşürmenin yollarını arayan mükellef, rekabet gücünü daha da azaltacağından kaliteyi düşüremeyecek, mamul girdi fiyatlarını kısamayacak ve satış fiyatlarını yükseltmeyecektir. Bunların sonucunda, devletin kendisine yüklediği verginin taziyi daha da artacak ve gerçek tutarından az ödeme ya da hiç ödememe arayışına girecektir (Biberoğlu, 2006:31).

- Mükellefin Ödeme Gücü

Gelir düzeyi ve vergi oranlarının mükelleflerin gönüllü uyumuna etkisi konusunda yapılan araştırmaların çoğu gelir arttıkça vergi kaçakçılığının da arttığını ortaya koymaktadır (Andreoni, Erard, Feinstein, 1998:818-860). Gelir düzeyi konusunda ki bir diğer önemli husus ise, gelir eşitsizliği ve bu durumun mükelleflerin vergiye gönüllü uyumları üzerindeki etkisidir (Bloomquist, 2003). Bir ülkedeki gelir eşitsizliği çoğaldıkça, vergiye gönüllü uyumda bir azalma gözlenmektedir (Tuay ve Güvenç, 2007:21).

- Mükellefin Mesleği

Bilindiği gibi değişik mesleklere sahip kişiler üzerinde oluşan vergi yükü farklılık göstermektedir. Bazı mesleklerin daha fazla vergi yükü altında olmaları ya da mükelleflerin daha fazla vergi yükleri olduğunu düşünmeleri belirli meslek gruplarının vergiye karşı ortak bir tutum takınmasına neden olabilmektedir. Literatüre göre, gönüllü uyum oranları "mesleklere" göre farklılık göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, mükellefin bağlı olduğu meslek gurubunda kaçakçılık yaygınsa, bu durum bireysel olarak bu mükellefin de vergi verme azmini ve şevkini kırmaktadır. Aynı şekilde doğru beyanda bulunmama eğilimi (non-compliance), maaş ve ücret geliri ile negatif bir ilişki içerisinde (Tuay ve Güvenç, 2007:21-22).

Vergi Ahlakı

Vergi ahlakı ile ilgili ilk önemli çalışmalar 1960'lı yıllarda GünterSchmölders önderliğindeki Alman bilim adamları tarafından kurulan Köln Vergi Psikolojisi Okulu (Colonge School of

TaxPsychology) tarafından başlatılmıştır (Torgler, 2003a: 6). Daha sonraları mükelleflerin devletle olan ilişkilerini belirleyen ve mükelleflerin vergiye yönelik tutumlarını etkileyen önemli faktörlerden biri olarak değerlendirilen vergi ahlakı konusunda yapılan araştırmalar artmıştır (Şahbaz, Saruç, 2012:58). Günter Schmölders vergi ahlakını, bireylerin vergileme ile bireylere yüklenen özel mükellefiyetler karşısında takındıkları davranış olarak tanımlamıştır. Buna göre vergi ahlakı, halktan halka, mekândan mekâna, zamandan zamana farklılık göstermektedir. Diğer bir deyişle vergi cezaları ve vergi kaçakçılığı karşısında bireylerin almış oldukları tavır olarak tanımlanır (Schmölders, 1976:107). Torgler ise vergi ahlakını “vergi ödeme konusundaki içsel bir motivasyon” olarak tanımlamıştır. İçsel motivasyon bireylerin vergileri gönüllü olarak ödenmesini ifade etmektedir. Vergi mükelleflerinin vergi kaçırma konusunda kendilerini suçlu hissetmeleri, vergi kaçırma eğilimlerini de azalacaktır (Torgler, 2003:4). Vergi ahlakını Song ve Yarbroug 1978 yılında “vatandaşların mükellef olarak devletle aralarındaki ilişkiyi belirleyen davranış normları” olarak tanımlamıştır (Duran, 2013:32). Başka bir tanıma göre vergi ahlakı, mükelleflerin vergi yasalarından doğan yükümlülüklerini, gerçeğe uygun bir şekilde yerine getirme konusundaki davranış düzeyleri olarak tanımlamaktadır (Akdoğan, 2011:190). Vergi ahlakı konusunda Seyidoğlu'nun (1992) yaptığı bir tanıma göre vergi ahlakı, “Gelir kazananların vergilerini yasalara uygun ölçü ve zamanda ödemeleri konusundaki tutum, davranış, inanç ve değer yargılarıdır.”

Vergi Ahlakını Belirleyen Faktörler

Ekonomik Faktörler

- **Vergi Yükü:** Yükümlüler, tüketimlerinin ya da tasarruflarının bir kısmından vazgeçerek vergilerini ödemektedirler. Gelir grupları açısından değerlendirildiğinde, yüksek gelir grubundaki mükellefler, lüks tüketim ile tasarruflarının bir kısmından vazgeçerken, düşük gelirliler ise zorunlu tüketime harcanacak olan kaynaklardan vergilerini ödemektedirler. Bu nedenle düşük gelirlilerin ödediği vergiler, yüksek gelir grubundaki mükelleflere göre daha fazla yük getirmekte ve daha sert bir tepki ile karşılanmaktadır. Torgler ve diğerleri Türkiye'de algılanan vergi yükünün vergi ahlakını açıklamakta önemli bir değişken olduğunu tespit etmişlerdir (Yurdakul, 2013: 34). Dolayısıyla, vergi mükellefleri kullanılabilir gelirleri üzerinde artan vergi yükünü hafifletmek için ya vergiden kaçınma ya da vergi kaçırma eğilimde olmakta ve bu durum sonuç olarak vergi ahlakında negatif yönde bir eğilime sebep olmaktadır.
- **Vergi Adaleti:** Mükelleflerin vergi ödeme ya da ödememe yönündeki tutum ve davranışlarını belirleyen önemli faktörlerden birisi de adalet ve eşitlik algılamasıdır. Bu algı, uzun süreli bir hale gelip içselleştiğinde vergi karşısında olumsuz tutumlara sebep olmakta, dolayısı ile mükellefin vergi ahlakını da olumsuz etkilemektedir. Çünkü mükellefler gelirleriyle orantılı ve yükü ağır olmayan bir vergi arzularları gibi, aynı zamanda diğer mükelleflerin de en az kendileri gibi vergilendirilmesini arzularlar (Çiçek, 2006: 67). Mükellefler vergi sisteminin adil olmadığını düşündüklerinde, vergiye karşı içsel motivasyonları azalacak ve vergi ahlakı bozulacaktır, mükellefler vergilemede adalet olduğuna inandıklarında vergiyi ödeyecekler, fakat adaletsizlik olduğunu düşündüklerinde vergiyi kaçırma yollarına yöneleceklerdir. Vergilemede adaletsizlik ile

vergi ahlâkı ters orantılıdır (Demir, 2008: 70-73). Sonuç olarak adaletli dağıldığına inanılan bir vergi yükü vergi mükellefleri tarafından vergiyi vatandaşlık görevi gereği, yerine getirilmesi gereken bir ödev olarak algılanmasını sağlayacak ve vergi ahlâkı geliştirecektir.

- **Kayıt Dışı Ekonomi:** Kayıt dışı ekonomi ya hiç belgeye bağlanmayarak ya da içeriği gerçeği yansıtmayan belgelerle gerçekleştirilen, ekonomik olayın devletten, alacaklılardan, kazanca katılan işçilerden vb. tamamen ya da kısmen gizlenerek, kayıtlı ekonominin dışına taşınmasıdır (Altuğ, 1994:5). Kayıt dışı ekonomi vergi mükelleflerini kayıt dışı bırakarak, gelirlerini artırmalarını sağlamaktadır. Diğer taraftan kamu harcamalarının finansmanı için gerekli vergi gelirini elde edemeyen devletin, vergileri artırmasına sebep olmaktadır. Sonuç olarak, mükelleflerin vergi yükü artmakta ve vergi ahlâkı üzerinde negatif bir baskı oluşmaktadır (İzgi, 2011:33). Aynı zamanda bu baskı kayıtlı ekonomiye tabi mükelleflerin kayıt dışına itilmesine sebebiyet vermektedir. Bu durumda devletin yapması gereken kayıt dışı ekonomi üzerinde denetim mekanizmalarını artırmak ve kayıtlı hale gelmesini sağlamak, böylece hali hazırda vergisini ödeyen mükellef üzerindeki vergi yükünü azaltmak olmalıdır.
- **Vergi Afları:** Vergi ahlakını olumsuz etkileyen bir diğer faktör de sık sık başvuru alan vergi aflarıdır. Vergi cezalarının affedilmesi vergi gelirlerini kısa vadede arttırsa bile, uzun vadede vergi ahlakını zedeleyici bir rol oynayacaktır. Çünkü vergi affı, vergisini zamanında ve eksiksiz ödeyen yükümlüyü 'irrasyonel', vergi kaçakçısını ise 'rasyonel' davranır duruma sokmaktadır. Böylece, vergisini gerektiği gibi ödeyen dürüst vatandaş cezalandırılan bu durum, vergi kaçırma teşvik ederek vergi ahlakını olumsuz etkileyecektir (Tuncer, 2003: 107-108). Vergi afları ile vergisini ödemeyen vergi kaçakçılarında sağlanan bu teşvik unsurunu, vergisini düzgün ödeyen vergi mükelleflerine getirilecek vergi indirimleri gibi teşvik edici düzenlemelerle dengelemek vergi ahlakını olumlu yönde geliştirecektir.

Demografik Faktörler

- **Yaş:** Vergi ahlâkı konusunda yapılan çalışmalarda yaş unsurunun önemli bir değişken olduğu saptanmıştır. Buna göre genç insanlar hayatlarını kurmak ideallerini gerçekleştirmek ve isteklerine ulaşabilmek için gelir azaltıcı bir unsur olan vergiyi ödemek istemeyebilirler. Bununla birlikte insanların yaşları ilerledikçe istenilen şeylerin bir kısmına ulaşıldığından isteklerinin şiddeti de yavaş yavaş azalmaya başlayacak ve vergiye karşı gösterdiği tepkinin boyutu azalarak vergi ödeme konusunda daha uyumlu olacaklardır (İnanç, 2012: 32). Dolayısıyla izlenen vergi uygulamalarının yaş unsuru da dikkate alınarak yerine getirilmesi hem vergiye karşı tepkilerin azalmasına, hem de vergi gelirlerinin daha sağlıklı elde edilmesine sebep olacaktır.
- **Cinsiyet:** Yapılan analizlerde kadınlarla erkekler arasında vergi ahlâkı açısından istatistik olarak bir fark görülmemesine karşın dindarlık, milliyetiyle gurur, demokrasi, adalete güven gibi değişkenlerin eklendiği ampirik çalışmalarda kadınların vergi ahlakının daha yüksek olduğu görülmüştür (Gökbunar vd., 2007: 78).

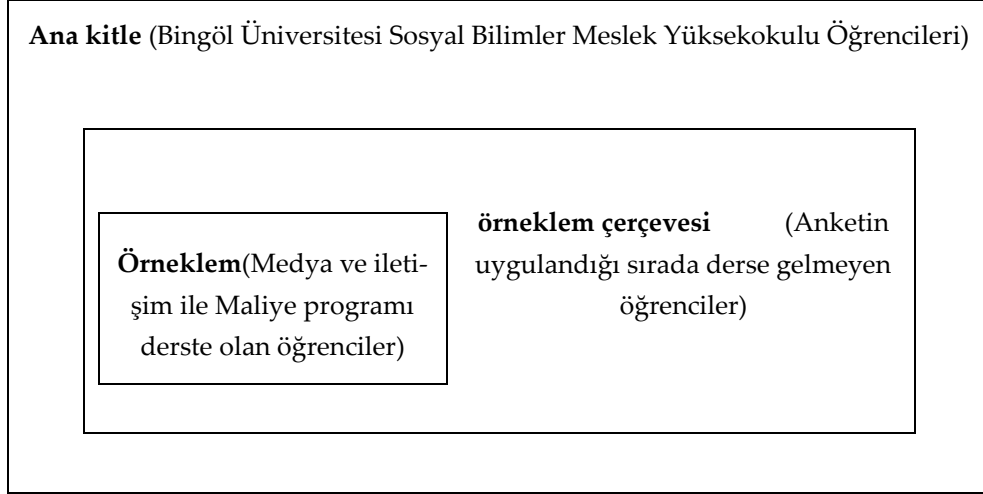
- **Eğitim Düzeyi:** Eğitim düzeyinde meydana gelen artışın mükelleflerin vergi ahlak seviyesini de arttıracığı düşünülmektedir. Eğitim, bireyler ve toplum üzerinde bazı olumlu tutum ve davranışlar oluşturmada, farkındalığı arttırmaktadır. Eğitim seviyesi artan bir mükellef vergi ödeme ile kaliteli kamu hizmeti alma konusunda doğru orantı olduğunun farkına varacaktır. Vergi gelirleri arttıkça daha kaliteli kamu hizmeti alacağının farkında olan mükelleflerin, vergi ahlakı yükselecektir. Bununla birlikte eğitim düzeyi artan vergi mükellefinin vergilemeye ait bilgisi de artacağından işlem maliyetleri azalacaktır (Aktan, 2006:148). Eğitim düzeyinin düşük olması ise bazı yükümlülerin vergi kaçırırken kendilerini haklı bulabilmelerine, bu yönde bir savunma mekanizması geliştirmelerine neden olabilir. Bununla birlikte eğitim düzeyi yükseldiğinde mükellefler vergi kanunlarına daha fazla hakim olmaktadır. Bu bilgi seviyesinde ise vergi kaçırarak yerine vergiden kaçınma yollarını fark edip, vergilerini daha az veya hiç ödeme tavrı içerisinde olabilecekleri de eleştiriler arasındadır. Böyle bir durumda da vergi ahlakı olumsuz etkilenecektir (İpek ve Kaynar, 2009: 120). Dolayısıyla yasa koyucuların vergiden kaçınmaya sebebiyet verecek uygulamaları önceden tespit edip bu doğrultuda, yasada boşluk oluşmayacak şekilde düzenlemeler gerçekleştirmeleri yerinde olacaktır.
- **Mükellefin Mesleği:** Mükelleflerin meslek durumu da vergi ahlakını belirleyen faktörlerden biridir. Meslek çeşitlerine göre mükelleflerin hissettikleri vergi yükleri (objektif ya da subjektif) değişebilmekte, mesleklere göre farklı istisna, muafiyet ve vergi matrahında indirim uygulanabilmekte, her mükellefin hissettiği vergi baskısı farklı olmaktadır. Mesleklerin gelirlerini artırma imkânlarının olup olmaması, ödenen verginin dolaylı ya da dolaysız vergi olması vergi ahlakını etkilemektedir. Vergi yükünün büyük kısmı dolaylı vergilerden oluşan mükellefin vergiyi hissetme derecesi düşük olduğundan vergi ahlakı yüksek çıkabilir, aynı şekilde ücretli çalışan mükelleflerin vergileri maaşlarından direkt kesildiği için vergi yükünü az hissetmektedirler ve vergi ahlaklarının yüksek çıkması beklenmektedir (Duran, 2013:61). Ancak olağandır ki, dolaylı vergiler ve ücretten kesinti yoluyla tahsil olunan vergiler bu vergi mükellefleri üzerindeki vergi yükünü arttıracak ve vergi adaletini olumsuz etkileyecektir. Dolayısıyla, bu durum zamanla toplumsal bir tepkiye yol açabilir. Bunun için yapılması gereken vergi mükellefleri içinde vergi adaleti ile vergi ahlakının birlikte var olmasını sağlamaktır.

Araştırmanın Metodolojisi

Araştırmanın Amacı: Bu çalışmanın amacı, 2016-2017 eğitim öğretim yılında, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda Medya ve İletişim ile Maliye programı öğrencilerinin vergi, vergi ahlakı ve vergiye gönüllü uyum hakkında ne düşündüklerini ortaya koymaktır. Bu amaçla öğrencilerin, verginin ne olduğu, neden vergi alındığı ve vergilerin kullanıldığı alanlarla ilgili cevapları kapsamında vergi konusunda ne kadar bilinçli oldukları belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Evren Ve Örneklemi: Araştırmanın evrenini, 2016-2017 eğitim öğretim yılında Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda okuyan öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise, Sosyal bilimler Meslek Yüksekokulu'nda okuyan Medya ve

iletişim ile Maliye programı öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın verilerinin oluşturulan sınıflarda tüm öğrencilere ulaşılmaya çalışılmış, belirli bir ayrıma gidilmemiştir. Ancak anketin uygulandığı saatte derste olmayan öğrenciler çalışma kapsamına alınmamıştır. Şekil 1’de bu çalışmadaki ana kitle ile örneklem arasındaki ilişki görülmektedir.

Araştırmanın Yöntemi: Bu çalışmada, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu’nda Medya ve İletişim ile Maliye programlarında okuyan öğrencilerin vergi ve vergi bilincine ilişkin görüşlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmadaki veriler anket yöntemiyle toplanmıştır. Anket tekniği en basit anlamıyla soru-cevap şeklinde uygulanan bir veri toplama yöntemidir. Fakat anket gelişigüzel standart birkaç soruyu hazırlamayla oluşturulmaz (Erdoğan, 2007:180). Bu anket hedef kitlenize uygun olmalı, geçerliliği, güvenilirliği test edilmeli ve deneklere gerekli bilgiler verildikten sonra uygulanmalıdır.

Veri toplama sürecinde önce vergi ve vergi bilincine ilişkin bir anket formu hazırlanmıştır. Anketlerden elde edilen veriler Spss 16.0 programıyla analiz edilmiştir. Yapılan analizlerde çalışmanın Cronbach Alpha yöntemiyle güvenilirliği test edilmiştir. Cronbach Alpha katsayısının 0,70’den büyük olması çalışmanın güvenilir olduğunu göstermektedir. Katsayı 1’e yaklaştıkça güvenilirliğin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre çalışmanın güvenilirlik analizi sonucu 0.93 bulunmuştur. Aştırmaya 2016-2017 öğretim yılında Bingöl Üniversitesi Sosyal Meslek Yüksek Okulu’nda eğitim gören 84 öğrenci katılmıştır. Araştırma betimleyici istatistikler kullanılarak incelenmiştir. Betimsel istatistik genel olarak “ne” sorusunu sorar ve verilen cevapların yorumlanmasını kolaylaştırır. Demografik özellikleri ölçmeye yarayan 5, vergi, vergi algısı ve bilinci gibi konularda bilgi almayı sağlayan 11 soru bulunmaktadır. Bu 11 sorudan 2’si 3 dereceli likert tipine örnektir. 3 dereceli likert tipi sorularında öğrencilerden “evet-hayır-kararsız” ifadelerinden birini işaretlemeleri istenmiştir. Araştırmanın yönteminden elde edilen verilerin sonuçlar bulgular ve yorum kısmında açıklanmıştır.

Bulgular Ve Yorum

Bu kısımda araştırmadan elde edilen bulgular açıklanmıştır. Bulgular ışığında çıkarımda bulunmuş ve konuya ilişkin yorumlamalar yapılmıştır.

Tablo 1: Öğrencilerin Demografik Özelliklerinin Frekans ve Çapraz Dağılımları

Cinsiyet	Medya ve iletişim	Maliye	Toplam	Okudukları bölümler	N	Yüzde	
Kadın	29	12	41(%48,8)	Medya ve iletişim	64	76,2	
Erkek	35	8	43(%51,2)	Maliye	20	23,8	
Toplam	64	20	84	Toplam	84	100	
Baba Eğitim Düzeyi				Anne Eğitim Düzeyi	Toplam		
Okuryazar değil	9	0	9	Okuryazar değil	28	8	36
Okuryazar ama okula gitmemiş	7	1	7	Okuryazar ama okula gitmemiş	10	1	11
İlkokul mezunu	19	11	19	İlkokul mezunu	15	6	21
Ortaokul mezunu	13	7	13	Ortaokul mezunu	7	4	11
Lise mezunu	15	1	15	Lise mezunu	4	1	5
Üniversite mezunu	1	0	1	Üniversite mezunu	0	0	0
Toplam	64	20	64	Toplam	64	20	84

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan 84 öğrencinin % 76,2’sini Medya ve İletişim programı öğrencileri, % 23,8’ini ise Maliye programı öğrencileri oluşturmaktadır. Maliye programında öğrenci sayısının az olmasının sebebi ikinci öğretim sınıfının olmamasıdır. Bir başka neden ise programlara kayıt yaptıran öğrenci sayılarıyla ilgilidir. Çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerinde çok fazla bir ayrım görülmemektedir. Çalışmaya katılan öğrencilerin %48,8’ini kadın öğrenciler (41 öğrenci), %51,2’sini ise erkek öğrenciler (51 öğrenci) oluşturmaktadır. Öğrencilerin baba ve anne eğitim durumlarına bakıldığında babaların çoğunluğunun ilkökul mezunu olduğu görülmektedir (Medya ve iletişim-19, Maliye-11). Annelerin ise daha çok okuryazar olmadıkları ortaya çıkmıştır. (Medya ve iletişim-28, Maliye-8). Hem annede hem de babada lise ve üniversite mezunluk durumları en alt derecede bulunmaktadır.

Tablo 2: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yaş Dağılımları

Yaş	Program		
	Medya ve iletişim	Maliye	Toplam
18	1	5	6
19	6	7	13
20	16	4	20
21	10	1	11
22	11	3	14
23	6	0	6
24	3	0	3
25	4	0	4
26	1	0	1

27	3	0	3
28	3	0	3
Toplam	64	20	84

Araştırmaya katılan öğrenciler 18-28 yaş arasında olup yaş gruplarına göre dağılım yüzdelere göre birbirine çok yakın olmadığı görülmektedir. Öğrencilerin yaş dağılımlarına bakıldığında öğrencilerin genellikle “20, 21, 22” yaş aralığında oldukları görülmektedir.

Tablo 3: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Vergiyi Tanımlama Durumları

Vergi Nedir? *	Medya ve iletişim	Maliye	toplam
Devletin sunduğu hizmetlerin karşılığıdır	37	10	47
Zorunlu olarak karşılıksız yapılan ödemedir	49	11	60
İşletmelerin büyümesini engelleyen bir uygulamadır	63	20	83
Vatandaşlık görevidir	51	17	68
İnsanlar üzerinde bir yüküdür	53	20	73

*Öğrenciler birden fazla şık işaretlemişlerdir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu vergiyi “İşletmelerin büyümesini engelleyen bir uygulamadır” şeklinde tanımlamıştır (83 Öğrenci). Vergiyi “İnsanlar üzerinde bir yüküdür” şeklinde tanımlayan öğrenci sayısı ise 73’tür. Tanımlamalarda bölümler arasında da farklılık görülmemektedir.

Tablo 4: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Vergi Kelimesini İlk Duydukları Yere Göre Dağılımı

Vergi kelimesini ilk nerden duyduunuz?	Medya ve iletişim	Maliye
Ailemden	24	1
Okuldan	5	3
Gazete, Dergi, Tv gibi araçlardan	26	4
Çevremden	9	12

Araştırmaya katılan öğrencilerin vergi kelimesini ilk duydukları yere göre dağılımları incelendiğinde, Medya ve İletişim öğrencilerinin çoğunluğunun (26 öğrenci) vergiyi “Gazete, Dergi, Tv gibi araçlardan”; 24’ünün “aileden”, 9’unun “çevreden”, 5’inin de “okuldan” duydukları bulgusuna ulaşılmıştır. Maliye programında ise 12 öğrenci vergi kelimesini “çevresinden” duyduğunu belirtmiştir. Diğer öğrenciler ise dengeli bir dağılım göstermektedir.

Tablo 5: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Vergi Kaçakçılığı Suçunu En Zararlı Suçlar Arasında Görme Durumuna Göre Dağılımı

“Vergi Kaçakçılığı Suçu” en zararlı suçlar arasında yer almalı mıdır?	Medya ve iletişim	Maliye
Evet	29	10
Hayır	12	6
Fikrim yok	23	4

Araştırmaya katılan öğrencilerin vergi kaçakçılığı suçunun en zararlı suçlar arasında göre durumlarına bakıldığında bölümler arasında çok fazla bir ayrım görülmemektedir. Her iki bölüm de vergi kaçakçılığı suçunu en zararlı suçlar arasında görmektedir.

Tablo 6: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Ailelerinin En Çok Şikâyet Ettikleri Vergi Unsuruna Göre Dağılımı*

Aileniz verginin en çok hangi unsurundan şikâyet ediyor?	Medya ve iletişim	Maliye
Vergi oranlarının yüksek olmasından	35	16
Vergi yükünün fazla olmasından	9	0
Kendisinden daha fazla kazananların daha az vergi ödemesinden	11	1
Vergi yasalarının karmaşık olmasından	2	0
Ödenen vergilerin doğru yere harcanmadığından	13	3

*Öğrenciler birden fazla şık işaretlemişlerdir.

Her iki programda okuyan öğrencilerin aileleri, "Vergi oranlarının yüksek olmasından" şikâyet etmektedir. "Ödenen vergilerin doğru yere harcanmadığından" maddesi de ikinci olarak şikâyet edilen unsur olmaktadır. Bunun yanında her iki bölümde okuyan öğrenciler en az "Vergi yasalarının karmaşık olması" maddesinden şikâyet etmektedir.

Tablo 7: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Vergi Vermeyenleri Tanımlama Durumları

Vergi vermeyen vatandaşı nasıl tanımlarsınız?	Medya ve iletişim	Maliye
Kötü bir Vatandaş	6	3
İyi bir vatandaş	5	0
Kurnaz	10	5
Zeki	1	1
Hırsız	29	12
Bilmiyorum	13	0

Araştırmaya katılan öğrencilerin vergi vermeyenleri tanımlama durumlarına bakıldığında, vergi vermeyenleri en çok "hırsız" ve "kurnaz" olarak tanımladıkları görülmektedir. Bu durum, öğrencilerin vergi vermeyenleri olumsuz bir imajla algıladıklarını göstermektedir. Bölümler arasında farklılık da bulunmamaktadır.

Tablo 8: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Vergi Ödeyenleri Tanımlama Durumları

Vergi ödeyen vatandaşı nasıl tanımlarsınız?	Medya ve iletişim	Maliye
Dürüst	44	18
Zeki	2	0
Kurnaz	0	0
Kötü bir vatandaş	2	0
Hırsız	1	2
Bilmiyorum	17	0

Araştırmaya katılan öğrencilerin vergisini ödeyen vatandaşı tanımlama durumlarına bakıldığında, çok yüksek bir sayıyla (62 öğrenci), “dürüst” buldukları sonucuna ulaşılmıştır. “zeki” ve “kötü bir vatandaş” diye düşünenlerin arasında çok yüksek bir fark yoktur. Bu durum, öğrencilerin vergisini ödeyen vatandaşı olumlu bir imajla hatırladıklarını göstermektedir.

Tablo 9: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Vergi Ödeme Eğiliminin Artması İçin Vergi Eğitim Aracını Tercih Durumlarına Göre Dağılımı *

Vergi eğitiminin aşağıdaki araçlardan hangisi vasıtasıyla verilmesi durumunda vergi ödeme eğilimi daha çok artar?	Medya ve iletişim	Maliye
Aile içi eğitimle	12	3
Görsel araçlarla eğitimle	4	1
Vergi dairesinin yapacağı seminer ve konferanslarla	15	15
Tv programları ve konferanslarla	22	6
Okulda eğitimle	17	3

*Öğrenciler birden fazla şık işaretlemişlerdir.

Medya ve İletişim programı öğrencileri (22 öğrenci) vergi ödeme eğiliminin “Tv programları ve konferanslarla” artacağını belirtmiştir. Bunu 17 öğrenciyle “okulda eğitimle” takip etmektedir. Görsel araçlarla eğitimin vergi ödeme eğilimini en az etkileyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Maliye programı öğrencileri ise (15 öğrenci) vergi ödeme eğiliminin “Vergi dairesinin yapacağı seminer ve konferanslarla” artacağını belirtmiştir. Maliye programında diğer değişkenler dengeli dağılım göstermektedir.

Tablo 10: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Devletin Vergi Alma Nedenine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı*

Devlet neden vergi alır?	Medya ve iletişim	Maliye
*Öğrenciler birden fazla şık işaretlemişlerdir.		
Vatandaşlara hizmet sunabilmek için	14	1
Vatandaşları cezalandırmak için	20	4
Gelecekte daha iyi yaşayabilmek için	8	2
Devlet masraflarını karşılamak için	1	6
Vatandaşın kanunlara uymasını sağlamak için	24	10
Herhangi bir nedeni yok	2	0

Araştırmaya katılan her iki bölümün de öğrencileri devletin “Vatandaşın kanunlara uymasını sağlamak için” vergi aldığını belirtmiştir.

Tablo 11: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Devletin Niçin Vergi Almaması Gerekliğine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı*

Devlet vatandaştan neden vergi almamalıdır?	Medya ve iletişim	Maliye
Vergileri gereksiz yere kullandıkları için	2	2
Çok fazla vergi olduğu için	14	7
Zenginlerden çok fazla vergi alınmadığı için	38	4
İnsanlar vergilerini ödemedikleri için	12	2
Vatandaşın vergilerini ödemekte zorlandıkları için	2	5

*Öğrenciler birden fazla şık işaretlemişlerdir.

Araştırmaya katılan Medya ve İletişim programı öğrencileri (38 öğrenci) "Zenginlerden çok fazla vergi alınmadığı için" devletin vergi almaması gerektiğini belirtmiştir. Bunu durum Maliye programı öğrencilerinde değişmektedir. Maliye programında 7 öğrenci "Çok fazla vergi olduğu için" devletin vergi almaması gerektiğini belirtmiştir.

Tablo 12: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin İnsanların Neden Vergi Verdiklerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı*

İnsanlar neden vergi verir?	Medya ve iletişim	Maliye
Kendilerine sağlanan devlet hizmetlerini arttırmak için	37	13
Devlet tarafından cezalandırılmamak için	17	7
Ne kadar para harcadıklarını bilebilmek için	6	0
İyi bir vatandaş olabilmek için	5	2

*Öğrenciler birden fazla şık işaretlemişlerdir.

Araştırmaya katılan her iki bölümün öğrencileri de "Kendilerine sağlanan devlet hizmetlerini arttırmak için" vergi verdiklerini belirtmiştir. Bunu, "Devlet tarafından cezalandırılmamak için" insanların vergi ödedikleri sonucu takip etmiştir.

Tablo 13: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Vergi Ödemeyi İsteme Durumlarının Dağılımı

Siz olsanız vergi vermek ister miydiniz?	Medya ve iletişim	Maliye
Evet	25	10
Hayır	15	7
Belki	24	3

Araştırmaya katılan her iki bölüm öğrencileri ilderde vergi vermek istediklerini belirtmişlerdir. Medya ve İletişim programında okuyan öğrencilerin büyük çoğunluğu (24 öğrenci) "belki" demiştir. Fakat Maliye programı öğrencileri ikinci olarak "hayır" demişlerdir.

Tablo 14: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Türkiye’de Herkesin Vergisini Tam Olarak Ödeyip Ödemediğine Katılım Durumları

Türkiye’de herkes vergisini tam olarak ödüyor mu?	Medya ve iletişim	Maliye
Evet	2	1
Hayır	50	18
Kararsızım	12	1

Araştırmaya katılan öğrencilerin çok büyük bir çoğunluğu (Medya ve iletişim 50 öğrenci – Maliye 18 öğrenci) Türkiye’de herkesin vergisini tam ödemediğini belirtmiştir.

Tablo 15: Vergi Kavramının Baba Öğrenim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait ANOVA Sonuçları

ANOVA						
Vergi tanımlamaları	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler ortalaması	F	P*
Devletin sunduğu hizmetlerin karşılığıdır.	Gruplar arası	,690	5	,138	,538	,747
	Grup içi	20,012	78	,257		
	Toplam	20,702	83			
Zorunlu olarak karşılıksız yapılan ödemedir	Gruplar arası	,775	5	,155	,738	,597
	Grup içi	16,368	78	,210		
	Toplam	17,143	83			
İşletmelerin büyümesini engelleyen bir uygulamadır	Gruplar arası	,038	5	,008	,626	,681
	Grup içi	,950	78	,012		
	Toplam	,988	83			
Vatandaşlık görevidir	Gruplar arası	,584	5	,117	,737	,598
	Grup içi	12,368	78	,159		
	Toplam	12,952	83			
İnsanlar üzerinde bir yüküdür	Gruplar arası	12,162	5	2,432	2,027	,084
	Grup içi	93,588	78	1,200		
	Toplam	105,750	83			

*P < 0,05

Vergi kavramı puan ortalamalarının her iki bölümde de baba öğrenim durumuna göre karşılaştırılmasına ait tek yönlü varyans analizi test sonuçları incelendiğinde baba öğrenim durumuna göre oluşan farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı (0,084, 0,598, 0,631, 0,597, 0,747p>0,05) görülmektedir. Vergi kavramına ait puan ortalamalarının her iki bölümde de baba eğitim durumlarına göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 16: Vergi Kavramının Anne Öğrenim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait ANOVA Sonuçları

ANOVA						
Vergi tanımlamaları	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	P*
Devletin sunduğu hizmetlerin karşılığıdır.	Gruplar arası	1,085	4	,271	1,093	,366
	Grup içi	19,617	79	,248		
	Toplam	20,702	83			
Zorunlu olarak karşılıksız yapılan ödemedir	Gruplar arası	,825	4	,206	,999	,413
	Grup içi	16,318	79	,207		
	Toplam	17,143	83			
İşletmelerin büyümesini engelleyen bir uygulamadır	Gruplar arası	,079	4	,020	1,716	,155
	Grup içi	,909	79	,012		
	Toplam	,988	83			
Vatandaşlık görevidir	Gruplar arası	,655	4	,164	1,053	,386
	Grup içi	12,297	79	,156		
	Toplam	12,952	83			
İnsanlar üzerinde bir yüküdür	Gruplar arası	2,354	4	,589	,450	,772
	Grup içi	103,396	79	1,309		
	Toplam	105,750	83			

*P < 0,05

Vergi kavramı puan ortalamalarının her iki bölümde de anne öğrenim durumuna göre karşılaştırılmasına ait tek yönlü varyans analizi test sonuçları incelendiğinde anne öğrenim durumuna göre oluşan farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı (0,366, 0,413, 0,155, 0,386, 0,772 p>0,05) görülmektedir. Vergi kavramına ait puan ortalamalarının her iki bölümde de anne eğitim durumlarına göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 17: Okudukları Bölümlerle Vergiyi Tanımlama Durumları Arasındaki İlişkiye ait ANOVA Sonuçları

ANOVA						
Vergi tanımlamaları	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	P*
Devletin sunduğu hizmetlerin karşılığıdır.	Gruplar arası	,093	1	,093	,370	,545
	Grup içi	20,609	82	,251		
	Toplam	20,702	83			
Zorunlu olarak karşılıksız yapılan ödemedir	Gruplar arası	,708	1	,708	3,535	,064
	Grup içi	16,434	82	,200		
	Toplam	17,143	83			
İşletmelerin büyümesini engelleyen bir uygulamadır	Gruplar arası	,004	1	,004	,310	,579
	Grup içi	,984	82	,012		
	Toplam	,988	83			
Vatandaşlık görevidir	Gruplar arası	,043	1	,043	,273	,603
	Grup içi	12,909	82	,157		
	Toplam	12,952	83			
İnsanlar üzerinde bir yük-tür	Gruplar arası	1,641	1	1,641	1,292	,259
	Grup içi	104,109	82	1,270		
	Toplam	105,750	83			

*P < 0,05

Vergi kavramı puan ortalamalarının her iki programda da karşılaştırılmasına ait tek yönlü varyans analizi test sonuçları incelendiğinde okunulan programlara göre oluşan farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı (0,545, 0,064, 0,579, 0,603, 0,259 p>0,05) görülmektedir. Vergi kavramına ait puan ortalamalarının her iki bölümde de anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 18: Öğrencilerin Okudukları Bölümlerle “Vergi Kaçakçılığı Suçu” Nu En Zararlı Suçlar Arasında Bulup Bulmama Durumuna İlişkin ANOVA Sonuçları

ANOVA						
“Vergi Kaçakçılığı Suçu” en zararlı suçlar arasında yer almalı mıdır?	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	P*
evet	Gruplar arası	,033	1	,033	,132	,718
	Grup içi	20,859	82	,254		
	Toplam	20,893	83			
hayır	Gruplar arası	,193	1	,193	1,134	,290
	Grup içi	13,950	82	,170		
	Toplam	14,143	83			
Fikrim yok	Gruplar arası	,387	1	,387	1,770	,187
	Grup içi	17,934	82	,219		
	Toplam	18,321	83			

*P < 0,05

“Vergi Kaçakçılığı Suçu” en zararlı suçlar arasında yer almalı mıdır?” sorusuna ait puan ortalamalarının her iki programda da karşılaştırılmasına ait tek yönlü varyans analizi test sonuçları incelendiğinde okunulan programlara göre oluşan farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı (0,718, 0,290, 0,187 p>0,05) görülmektedir. “Vergi Kaçakçılığı Suçu” en zararlı suçlar arasında yer almalı mıdır?” sorusuna ait puan ortalamalarının her iki bölümde de anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç ve Değerlendirme

Genel olarak araştırmadan elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir:

- Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetleri arasında çok fazla bir farklılık yoktur.
- Araştırmaya en çok Medya ve İletişim programından öğrenci katılmıştır. Maliye programından katılan öğrenci sayısı medya ve İletişim programındaki öğrenci sayısına göre daha azdır.
- Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş grubu 18-28’dir.
- Araştırmaya katılan her iki bölümün öğrencileri vergiyi, ‘İşletmelerin büyümesini engelleyen bir uygulamadır’ şeklinde tanımlamıştır. Bunu ‘İnsanlar üzerinde bir yük-tür’ maddesi takip etmiştir.
- Her iki bölümün öğrencileri vergi kelimesinin ilk kez ‘Gazete, Dergi, Tv gibi araçlardan’ duymuşlardır.
- Araştırmaya katılan öğrencilerin aileleri vergi unsurunun en çok ‘vergi oranlarının yüksek olmasından’ şikayet etmektedir.
- Araştırmaya katılan öğrenciler vergi vermeyenleri ‘hırsız’ olarak tanımlamıştır.

- Araştırmaya katılan öğrenciler vergi verenleri 'dürüst' olarak tanımlamıştır.
- Öğrenciler 'vergi kaçakçılığı suçu'nun en zararlı suçlar arasında yer alması gerektiğini belirtmiştir.
- Medya ve İletişim programı öğrencileri, vergi ödeme eğiliminin 'Tv programları ve konferanslarla' artacağı düşüncesindedir. Bunu 'okulda eğitimle' maddesi takip etmektedir. Maliye programı öğrencileri ise 'Vergi dairesinin yapacağı seminer ve konferanslarla' vergi ödeme eğiliminin artacağı görüşündedir. Maliye programında diğer değişkenler dengeli bir dağılım göstermektedir.
- Araştırmaya katılan her iki bölümün de öğrencileri devletin "Vatandaşın kanunlara uymasını sağlamak için" vergi aldığını belirtmiştir.
- Araştırmaya katılan Medya ve İletişim programı öğrencileri "Zenginlerden çok fazla vergi alınmadığı için" devletin vergi almaması gerektiğini belirtmiştir. Bu durum Maliye programı öğrencilerinde değişmektedir. Maliye programında "Çok fazla vergi olduğu için" devletin vergi almaması gerektiğini belirtmiştir.
- Araştırmaya katılan her iki bölümün öğrencileri de "Kendilerine sağlanan devlet hizmetlerini arttırmak için" vergi vermek gerektiğini belirtmiştir. Bunu, "Devlet tarafından cezalandırılmamak için" insanların vergi ödedikleri sonucu takip etmiştir.
- Öğrencilerin, vergi verme konusunda istekli oldukları görüşü ortaya çıkmıştır.
- Öğrenciler, Türkiye'de herkesin vergisini tam ödemediğini belirtmiştir.
- Vergi kavramına ait puan ortalamalarının baba ve anne eğitim durumlarına göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.
- Vergi kavramına ait puan ortalamalarının öğrencilerin okudukları bölümlerle anlamlı farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır. Yani maliye okuyan öğrencilerin vergi kavramına yönelik tutumlarında okudukları bölümün etkisi bulunmamaktadır.
- Vergi kaçakçılığı suçunu en zararlı suçlar arasında görme maddesine ait puan ortalamalarının, öğrencilerin okudukları bölümlerle anlamlı bir farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar; Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu'nda Medya ve İletişim ile Maliye programında okuyan öğrencilerinin vergi bilinci ve algısı durumlarının, cinsiyetlerine, anne veya baba öğrenim durumuna, vergi kelimesini ilk duyulduğu yere ve ailelerin şikâyet ettikleri vergi unsuruna göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Elde edilen bulgular çerçevesinde bazı önerilerde bulunabiliriz. Bu bağlamda hem vergi bilincinin oluşturulması ve artırılması hem de vergi eğitimi noktasında üç önemli unsur olarak aile, okul ve vergi idaresine büyük işler düşmektedir. Her ne kadar öğrenciler vergi eğitiminin tv programlarıyla artacağını söyleseler de önemli adımların okullarda ve vergi idaresinin çalışmalarıyla atılacağını söyleyebiliriz. Sadece üniversite öğrencilerinde değil, diğer yaş gruplarını da içine alabilecek şekilde çalışmalar yapılmalıdır. Çünkü bireylerin daha küçük yaşlarda bilinçlenmeleri onların ileriki yaşlarda daha sorumlu davranmalarını da beraberinde getirecektir. Bu noktada, küçük yaştan başlanarak verilecek olan vergi eğitiminin öneminden de bahsetmek gereklidir. Özellikle ilkokuldan başlayarak kitaplara girecek olan vergi eğitimi ve vergi haftası gibi vergilendirmenin önemi üzerinde duracak olan etkinlikler, verginin önemini anlayarak

büyüyen nesiller oluşmasına yardımcı olacaktır. Yine üniversitelerin ilgili bölümlerinde okutulan vergiyle ilişkili ders ve ders saatleri artırılabilir. Ayrıca vergi konulu tez çalışmalarının artırılmasına daha fazla önem verilebilir. Vergi ile kamu hizmetleri arasındaki bağın doğru bir şekilde öğrenciler tarafından algılanması sağlanabilir. Yine vergi idaresi bakımından da yılın geneline yaygın program ve projelerle öğrencilerde vergi bilincinin oluşturulmaya çalışılması gerekmektedir. Vergiye gönüllü uyum sürecinde Gelir İdaresi Başkanlığı'nın atması gereken önemli adımlardan biri de, vergi ile ilgili yasaların ve bilgilerin dilini anlaşılır ve açık hale getirmesidir. Türk vergi mevzuatı çok sayıda yasa hükmü, Bakanlar Kurulu kararı ve genel tebliğle uzmanların bile izlemekte zorluk çektiği bir görünüm içindedir. Mükerrer maddeler, geçici maddeler, değiştirilen maddeler vergilendirmede açıklık ilkesini zedelemektedir. Bu bağlamda sadece, şubat ayının son haftası kutlanılan vergi haftasının Maliye Teşkilatı tarafından etkin bir şekilde değerlendirilmesi yeterli olmayıp, benzer etkinlik, konferans ve seminerlerin düzenli olarak gerçekleştirilmesi vergi algısı ve vergi bilincinin gelişiminde büyük rol oynayacaktır. Ayrıca, vergi kaçıranlara uygulanan caydırıcı cezaların uygulanması, vergi adaletini sağlamak açısından oldukça önemlidir. Vergisini düzenli olarak ödeyen mükellef, çevresinde vergisini ödememesine rağmen cezalandırılmayan mükellefleri gördüğünde gönüllü uyum derecesi düşecek, haksızlığa uğradığını düşünecektir. Vergi kaçırmanın hırsızlıkla eş değer olduğu toplumun her kesimine gösterilmeli, dolayısıyla, toplumsal bir suç olan vergi kaçırmanın cezası da, bu suçun ciddiyeti ile doğru orantılı olmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akdoğan, A. Kamu Maliyesi. Ankara: Gazi, 2011.
- Aktan, C. C., Dileyici D., Vural İ.Y. Vergileme Ekonomisi ve Vergileme Psikolojisi. Ankara: Seçkin,2006.
- Altuğ, O. Kayıt Dışı Ekonomi. İstanbul: Cem, 1994.
- Andreoni, J, Erard, B. & Feinstein, J., 'Taxcompliance' Journal of EconomicLiterature. 1998, 36.
- Biberoğlu, Elif. Türkiye' de Gönüllü Vergi Uyumunu. DEÜ. SBE. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Çiçek, H. Psikolojik ve Sosyal Yönden Yükümlülerin Vergiye Karşı Tutum ve Tepkileri (İstanbul İli Anket Çalışması). İstanbul: İSMMMO Yayını, (2006), 65.
- Demir, İ.Cemil. Tosuner, Mehmet. Toplumsal Bir Olgu Olarak Vergi Ahlakı. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, (2007), 9/3.
- Demir, İ.Cemil. Vergi Ahlakı Ve Belirleyenleri Ege Bölgesi Örneği, DEU. SBE. Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2008.
- Duran, İ. Vergi Ahlakı: Kadıköy İlçesinde Ücret Ve Ticari Kazanç Elde Eden Yükümlülere Yönelik Bir Uygulama, MÜ. Sbe. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Gökbunar A.R., Selim S., Yanıkkaya H. Türkiye'de Vergi Ahlakını Belirleyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma. Ekonomik Yaklaşım, (2007), 63.

- Herschel, F. J., "Tax Evasion and Measurement in Developing Countries", Public Finance, Volume: 33, 1978.
- Işık, A. Kamu Maliyesi. Bursa: Ekin, 2014.
- İnanç, M. Vergi Ahlakını Şekillendiren Faktörlerin Vergiden Kaçınma Ve Vergi Kaçırma Üzerindeki Etkisi: Biga Örneği. ÇOMÜ. SBE. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- İpek, S. Kaynar, İ. Demografik Faktörlerin Vergi Uyumuna Etkisi: Bir Anket Çalışmasının Sonuçları. Maliye Dergisi, (2009), 157.
- İzgi, K. Vergi Ahlakını Etkileyen Faktörler: Sakarya Üniversitesi Örneği. SÜ. SBE. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Nadaroğlu, H. Kamu Maliyesi Teorisi, Gözden Geçirilmiş ve Düzeltilmiş 9. Baskı. İstanbul: 1996.
- Öztürk, N. Kamu Maliyesi. Bursa: Ekin, 2016.
- Roth, A.J.,Scholz, J.T. ve Witte, A.D.(1989), *Taxpayer Compliance*, Vol.1, an Agenda for Research: University of Pennsylvania Press, 1989. Naklen TUNÇER Mehmet, Vergi Uyumunun Artırılması ve Türkiye, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Ün., SBE, İstanbul, 2002'den alınmıştır.
- Schmölders, G. Genel Vergi Teorisi. Salih Turhan (çev.), İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1976.
- Silvani, C. ve Katherina B. Vergi İdaresi Reform Stratejisinin Planlanması: Tecrübe ve İlkeler. (Çev: Özgür Saraç). Türk İdare Dergisi, (2000), 426.
- Şahbaz, K.İzgi.,Saruç, N.Tolga. Vergi Ahlakını Etkileyen Faktörler: Sakarya Üniversitesi Örneği. Sakarya İktisat Dergisi, (2012), 4.
- Şen, H. ve Sağbaş, İ. Vergi Teorisi ve Politikası. Ankara: Kalkan, 2016.
- Şenyüz, D. Yüce, M. Gerçek, Adnan. Vergi Hukuku. Bursa: Ekin, 2017.
- Topkan, Z. Gönüllü Vergi Uyumuna ve Türkiye'de Gelir İdaresinin Rolü, TÜ. SBE. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Torgler, B. Tax Morale: Theory And Empirical Analysis Of Tax Compliance, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Basel, Universitat Basel, (2003).
- Torgler,B. Tax Morale and Institutions, Center for Research in Economics, Management and The Arts (CREMA), (2003), 9.
- Tuay, E. ve Güvenç, İ.,Gelir İdaresi Başkanlığı Mükellef Hizmetleri Daire Başkanlığı. Yayın No: 51, 2007.
- Tunçer, M. Hükümet-Birey İlişkilerinin Vergi Uyumuna Etkisi ve Türkiye. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, (2002), 57-3.

Tunçer, M. Vergi Yardımcılarının Vergi Uyumuna Etkisi, Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, (2005),1.

Tuncer, M. Vergi Ahlakı - Vergi Uyumunu ilişkisi ve Türkiye", Vergi Sorunları, (2003), 181.

Türk Dil Kurumu. (2011). İktisat Terimleri Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Türk, İ. Kamu Maliyesi. Ankara: Turhan, 1999.

Yurdakul, A. Vergi Ahlakı ve Vergi Ahlakını Belirleyen Faktörlerin Analizi: Bursa İli Örneği. Bursa: Dora, 2013.